

ישמח ישראל

(על אהבת ישראל וארץ ישראל)

מאת

יוסף ליטוין

בן הגאון החסיד מוהר"ר
ישראל הקדוש הי"ד, זצ"ל

לונדון תשי"ח

YISMACH YISRAEL

(AL AHAVATH YISRAEL V'ERETZ YISRAEL)

*Compendium of Rabbinic laws and ideas
regarding love for the People of
Israel and the Land of Israel*

by

RABBI DR. JOSEPH LITVIN

42 CHATSWORTH ROAD,
LONDON, N.W.2.
ENGLAND

LONDON 5718

השם" (הושע ט'). „אדמת הקדש" (זכריה ב'). „ארץ חפץ" (מלאכי ג'). „יפה גוף משוש כל הארץ" (תהלים מ"ה). „ציון מכלל יופי" (שם נ'). „גבול קדשו הר זה קנתה ימינו" (שם ע"ח) ועוד.

ארץ חמדה

וכן איתא במדרש תנחומא: „חביבה ארץ ישראל שבחר בה הקב"ה. אתה מוצא כשברא העולם חלק הארצות לשני האומות ובחר בארץ ישראל. מניין? שכן משה אמר: 'בהנחל עליון גוים' (דברים ל"ב), ובחר לחלקו ישראל שנאמר (שם): 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו'. אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי. לכך כתוב: 'כי יכרית ה' אלקיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך' (דברים י"ב). ירמיה הנביא צוה ואמר: 'ואנכי אמרתי איך אשיתך בגוים ואתן לך ארץ חמדה' (ירמיה ג'); ארץ שתמדה אבות העולם. אברהם נתאוו לה, שכן הוא אומר: 'ויאמר ה' אלקים במה אדע כי אירשנה' (בראשית י"ד). יצחק נתאוו לה שנאמר לו: 'גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולירעך אתן את כל הארצות האלו' (שם כ"ו). יעקב נתאוו לה שנאמר: 'אם יהיה אלקים עמדי... ושבתי בשלום אל בית אבי' (שם כ"ח). אמר ר' יהודה: אף משה נתאוו לה שנאמר: 'ואתחנן אל ה'... אעברה נא ואראה' (דברים ג'). ואף דוד נתאוו לה שנאמר: 'בחרתי הסתופף בבית ה' (תהלים פ"ד). מהו הסתופף? רבי תנחום בר חנילאי רב; חד אמר, אמר דוד לפני הקב"ה, אפילו יש לי פרקליטין וטרקלין בחוצה לארץ ואין לי אלא הסף בארץ ישראל 'בחרתי הסתופף'; וחד אמר, אפילו לא יהא לי לאכול בארץ ישראל אלא סיפוף של חרובין 'בחרתי הסתופף'. ואתן לך ארץ חמדה' (ירמיה ג'). ארץ שתמדה לה האבות. (עד כאן תנחומא. דברים, פרשת ראה, ח'). וכן איתא במדרש רבה: „ואתן לך ארץ חמדה" (ירמיה ג'). רבנן אמרי ארץ שנתחמדו לה אבות העולם, אברהם שנאמר: 'לך לך מארצך' (בראשית י"ב), יצחק: 'גור בארץ הזאת' (שם כ"ו), יעקב: 'ונשאתני ממצרים' (שם מ"ז). (עד כאן שמות רבה, פרשה ל"ב, ב').

משה רבינו ויוסף הצדיק

ועוד איתא במדרש: „אמר ר' לוי, אמר משה לפניו: 'רבש"ע עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ?' אמר לו הקב"ה: 'מי שהודה בארצו נקבר בארצו, ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו'. יוסף כשאמר גבירתו: 'ראו הביא לנו איש עברי' (בראשית ל"ט), לא כפר, אלא אמר: 'אנוב גנבתי מארץ העברים' (שם מ'). משה לא הודה בארצו, כשאמרו בנות יתרו: 'איש מצרי הצילנו מיד הרועים' (שמות ב'), והוא שומע ושותק, לפיכך לא נקבר בארצו. (דברים רבה פ"ב). וראה עד היכן הדברים מגיעין.

פרק ח'

שבחי הארץ וברכותיה

מוקדש לזכר קדושי עליון, גבורי ישראל שחסרו נפשם על זרות ישראל וארצו הקדושה. יזכרם אלקינו לטובה עם שאר צדיקי עולם וינקום לטינונו נקמת דם עבדיו השפוף.

בתורה, בנביאים ובכתובים; בתלמוד, במדרש ובזוהר פסוקים ומאמרים עד אין קץ מרבים לספר בשבח ארצנו הקדושה, באהבתה ובברכותיה. ידוע מה שמביא רש"י על המלה הראשונה שבתורה: „אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החדש הזה לכם' (שמות י"ב) שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח בבראשית? משום: 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהלים קי"א), שאם יאמרו אומות העולם לישראל: 'ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים', הם אומרים להם: 'כל הארץ של הקב"ה היא. הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו'. וכל כונת סיפורי התורה עד „החדש הזה לכם" היא רק לברר לנו זכות ישראל על ארץ ישראל. [וראה כמה גדולים דברי חז"ל, וחכם עדיף מנביא. האשמה שליסטים אנחנו ושארצנו הקדושה איננה שייכת לנו בימינו נשמעת מכל פנה בעולם.—ל.ל.] והתורה הקדושה הולכת ומספרת לנו על הבטחת השם יתברך לתת ארץ ישראל לבני אברהם, יצחק ויעקב. אברהם אבינו לא בנה מוצא לה' אלא על בשורת ארץ ישראל, כמסופר בתורה (בראשית י"ב) ומודגש במדרש (בראשית רבה ל"ט). יצחק אבינו שהיה עולה תמימה לא יצא מן הארץ. יעקב אבינו, שימי ושני חיוו היו מעטים ורעים ומלאים רוגז, הוכרח לעזוב את הארץ הקדושה פעמים. הוא התחנן ליוסף בנו לפני מותו: „אל נא תקברני במצרים" (בראשית מ"ז). מי לנו גדול ממשה רבינו, מבחר מין האנושי, אב הנביאים, כמה תפילות התפלל (בפירוש בעלי התוספות על התורה, פרשת ואתחנן, יש שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן, ויש אומרים רב"ב תפילות כמנין ר"ב ל"ך) שיזכה לעלות ולראות את הארץ הקדושה כמו שכתוב: „אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" (דברים ג').

הנביאים וגם הכתובים מלאים שבח הארץ ושבח ירושלים, „כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיה ב'). „ארץ חמדה נחלת צבי" (ירמיה ג'). „ארץ אשר חרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות" (יחזקאל כ'). „ארץ

תורת ארץ ישראל

וחכמינו ז"ל מרבים לספר בשבח ארץ ישראל. במדרש רבה (בראשית ל"ט): "אלון במדבר סלה" (תהלים נ"ה), מוטב ללון במדבריות של ארץ ישראל ולא ללון בפלטינות של חוצה לארץ. ועוד בבראשית רבה (ט"ז ו'): "שם האחד פישון" (בראשית ב'), זו בבל על שם 'ופשו פרשיו' (חבקוק א'). 'הוא הסובב כל ארץ החוילה' (בראשית, שם), שעלה והקיף את כל ארץ ישראל דכתיב בה: 'החילי לאלקים כי עוד אודנו' (תהלים מ"ז). 'אשר שם הוזהב' (בראשית, שם), אלו דברי תורה שהן נחמדים מזהב ומסו רב. 'וזהב הארץ ההיא טוב' (בראשית, שם), מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל. 'שם הברדל ואבן השהם וגו' (בראשית, שם), מקרא משנה, תלמוד ותוספתא ואגדה (עד כאן בראשית רבה). ובראש פרק כ"ח דאבות דרבי נתן: "רבי נתן אומר אין לך אהבה כאהבה של תורה, ואין לך חכמה כחכמה של דרך ארץ (ונוסחת הגר"א של ארץ ישראל) ואין לך יופי כיופי של ירושלים". ובבבא בתרא: "אורא דארץ ישראל מחכים" (קנ"ח, ב'). ובברכות: "תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות נתן הקב"ה לישראל על ידי יסורים: תורה וארץ ישראל ועולם הבא" (ח' עמוד א'). [וראה זה פלא מה שכותב הגאון ר' בצלאל מוילנה בפתיחתו לספר "חכמי ירושלים" מהרב אריה ליב פרומקין, וזה לשונו: "והנה הנולד בארץ ישראל לרוב קדושת המקום והכנת המקבלים ואיירא דא"י המתכים בודאי הוא מהלומדי תורה והעמלים בה... והנה כל המדקדק בספרי רבותינו וחכמינו יראה לעין, כי כל אחד ואחד זכה לחלק מיוחד בתורה אם בדרך החרפות או הבקאות, וכמו שכתב האלשיך כי כל נפש מישראל קבל על הר סיני חלק וכוח מיוחד לחדש חידושי תורה בעולמו. ובמעט השקפה ימצא גם הלומד המעיין בהחבורים שנתפשטו בישראל כהראשונים והאחרונים לדעת על ידם גם עומק שכלו ודרכו של המחבר, כידוע מענין הרש"א ז"ל והר"ם שיף וכן הש"ך והרמ"א. הגר"א והקצות ונתיבות וכדומה, אשר כולם משמחי לב מוציאי דעת ומאירי עינים בפלפולים וסברות שונות. וכאשר נעמוד לדקדק בעניא פקחא על ספרי הרבנים שהיו בעיקר ירושלים ועל רוב החבורים שהזכיר ידידנו הרב הגדול המחבר גר"ו, נפלא לראות כי כמו רוח ממרום היתה עליהם שהצליח להם כמעט לכוון את ההלכה בלי קושיות רבות ופרוקים לפי שיטתם של הראשונים בבבלי וירושלמי דוגמת בני ארץ ישראל הראשונים".

וכל מי שיודע את יראת הכבוד שהיתה בוילנה להגר"א יתפעל ויבין עד היכן חשיבת ארץ ישראל בכלל וירושלים בפרט מגעת בעיני ר' בצלאל ז"ל]. וכן שם (ל"ז עמוד ב'): "היה רבי מאיר אומר... ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום, שנאמר: 'וארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה' (דברים ח')."

ברכות ארץ ישראל

איתא בכתובות: "אמר רב חסדא, מאי דכתיב: 'ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי' (ירמיה ג'), למה ארץ ישראל נמשלה לצבי? לומר לך, מה צבי זה אין עורו מחזיק בשרו, אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה. דבר אחר, מה צבי זה קל מכל החיות, אף ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל פירותיה. אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן, אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה שמנים? תלמוד לומר, זבת חלב ודבש — שמנים מחלב ומתוקים מדבש" (כתובות ק"ב, א'). ועוד שם: "רבי זירא כי הוה סליק לארץ ישראל לא אשכח מברא למעבר. נקט במצרא וקעבר. אמר ליה ההוא צדוקי: 'עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו, אכתי בפזיזותיכו קיימיתו', אמר ליה: 'דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא ליה'". "רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק, חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מנייהו ומיערב בהדי הדדי. אמר זיינו זבת חלב ודבש. איך יעקב בן דוסתאי: 'מלוד לאונו שלשה מילין, פעם אחת קדמתי בנשף והלכתי עד קרטולי בדבש של תאינים', אמר ריש לקיש: 'לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי והוי שיתסר מילין אשיתסר מילין'. אמר רבה בר בר חנה: 'לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל והוה כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי, כ"ב פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי" (כתובות ק"א עמוד ב'). מענין מאוד סיפור אחר בכתובות: "רבי יהושע בן לוי איקלא לגבלא, חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי, אמר, 'עגלים בין הגפנים'? אמרו ליה 'קטופי גינהו', אמר, 'ארץ הכניסי פירותיך, למי את מוציאה פירותיך, לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו' (דף ק"ב)."

ועוד שם בכתובות: "תנו רבנן בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה חמשת ריבוא כורין, בישיבתה של צוען בית סאה עושה שבעים כורין. דתניא, אמר רבי מאיר: 'אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבעים כורין'. ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים, שנאמר: 'כגן ה' כארץ מצרים' (בראשית י"ג). ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען דהוו מרבו בה מלכים, דכתיב: 'כי היו בצוען שריו' (ישעיה ל'). ואין לך טרשים בכל ארץ ישראל יותר מחברון, דהוו קברי בה שיכבי, ואפילו הכי חברון מבונה על אחת משבעה בצוען, דכתיב: 'והחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים' (במדבר י"ג). והני מילי בטרשים, אבל שלא בטרשים חמש מאה, והני מילי שלא בברכותיה, אבל בברכותיה כתיב: 'ויורע יצחק בארץ ההיא' (בראשית כ"ו) (כתובות ק"ב). ועוד איתא שם: "כי אתא רב דימי אמר, מאי דכתיב: 'אוסרי לגפן עירה' (בראשית מ"ט), אין לך גפן וגפן שבארץ ישראל שאין צריך עיר אחת לבצור, 'ולשורקה בני אתונו' (בראשית, שם), אין לך כל אילן סרק שבארץ ישראל שאינו מוציא משוי שתי אתונות; ושמא תאמר אין בו יין? תלמוד לומר:

חיבת ארץ ישראל והתקשרותה עם עם ישראל נראות ביחוד ממאמר חז"ל בגיטין: "בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב" (איכה ב'). כי אתי רבין אמר רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך, דאמר רב יהודה אמר רב אסי, ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים; אלו הן: כפר ביש, כפר שיחליים, כפר דוכריא... אמר עולא, לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שתין ריביותא קני לא מחזיק. אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא: 'שקורי משקרינו'. אמר ליה: 'ארץ צבי' כתיב בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין עליה גמדה (גיטין דף נ"ו). [ובזמנינו רואים אנחנו בעינינו עד כמה צדוקי דברי חז"ל, הרבה מלומדים ומומחים (עקספרטים בלע"ז) הודיעו שאין מקום לעולים חדשים בארצנו ושכחו דברי התלמוד: "בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדה" — י.ל.]

כמה גדולה אהבת ארצנו הקדושה בעיני חז"ל נראה מהנהגתם כדאייתא בכתובות: "ר' אבא מנשק כיפי דעכו. ר' חנינא מתקן מתקליה (כתובות ק"ב)". ורש"י מפרש: "מתקן מתקליה — משה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים". והצדיק ר' יוסף זונדל מסלנט, רבו של ר' ישראל מסלנט, היה מסבב את חומת ירושלים וסופר מגדליה לקיים מה שנאמר: "סבו ציון והקיפוה ספרו מגדליה".

גדולה מצות ישיבת ארץ ישראל

הרבה הלכות תלויות באהבת ארץ ישראל וחשיבותה. נביא רק אחדות מהן. ביבמות: "תנו רבנן, נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה, שמא לא זכה להיבנות ממנה. אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר: 'מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען' (בראשית ט"ז). ללמדך שאין ישיבת חוץ לארץ עולה לו מן המניין" (יבמות ס"ד עמוד א'). ואף על פי שהרמב"ם ז"ל סובר שזה אינו לדורות, אבל המגיד משנה (הלכות אישות, פרק ט"ו, הלכה י"א) מביא דעה אחרת: "שמי שעמד עם אשתו בחוץ לארץ ואחר כך בא לארץ שמונה משעת כניסתו לארץ דשמה זכות הארץ תעמוד להם". ועוד בבבא בתרא: "תנו רבנן אין יוצאין מארץ לחוץ לארץ אלא אם כן עמדו סאתים בסלע; אמר רבי שמעון אימתי בזמן שאין מוצא ליקח, אבל בזמן שמוצא ליקח אפילו עמדה סאה בסלע לא יצא. וכן היה ר' שמעון בן יוחאי אומר, אלימלך, מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסו הדור היו ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ, שנאמר: 'ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי' (רות א'); מאי הזאת נעמי? אמר רבי יצחק, אמרו חזיתם נעמי שיצאה מארץ לחוצה לארץ מה עלתה

'כבס ביין לבושו' (בראשית, שם); ושמה תאמר אינו אדום? תלמוד לומר 'ובדם ענבים' (בראשית, שם); ושמה תאמר אינו מרוה? תלמוד לומר סוטה; ושמה תאמר אין בו טעם? ת"ל 'הכלילי עינים מיין' (בראשית, שם). כל חיד שטועמו אומר לי, לי; ושמה תאמר לנערים יפה ולקנים אינו יפה? ת"ל 'ולבן שינים מחלב' (שם). אל תיקרי לבן שינים, אלא לבן שנים (שם, ק"א עמוד ב').

וכן מוסיפים חכמים לספר בשבח ארץ ישראל ובבריאתה: "תנו רבנן ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף: 'עד לא עשה ארץ וחוצות' (משלי ח'). ארץ ישראל משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו על ידי שליח. שנאמר: 'הנתן מטר על פני ארץ ושלח מים על פני חוצות' (איוב ה'). ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם מתמצית. שנאמר: 'הנתן מטר על פני ארץ' ארץ ישראל שותה תחילה וכל העולם לבסוף שנאמר: 'הנתן מטר על פני ארץ'; משל לאדם שמגבל את הגבינה, נוטל את האוכל ומניח את הפסולת" (תענית דף ט').

מעלת ארץ ישראל גדולה לא רק בעולם הזה כי אם גם בעולם הבא, כדאייתא בכתובות: "אמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל מובטח לה שהיא בת העולם הבא" (דף ק"א, א'). ועוד שם: "ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם" (בראשית מ"ז). ואמר קרנא: דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה הטריח את בנו? שמא לא יזכה למחילות (נוסח אחר: שלא קיבל עליו צער מחילות). כיוצא בדבר אתה אומר: 'וישבע יוסף את בני ישראל' (בראשית נ'). אמר רבי חנינא: דברים בגו יודע היה יוסף שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה הטריח את אחיו ארבע מאות פרסה? שמא לא יזכה למחילות (נוסח אחר: שלא קיבל עליו צער מחילות).

ובפסיקתא רבתי: "יבוא כל בשר" (ישעיה ס"ו), אפילו עכו"ם ולא כל עכו"ם. אלא אותן שלא שעבדו בישראל משיח מקבלן. ובזכות מה ישראל זוכין לכל הכבוד הזה? בזכות ישיבת של ארץ ישראל, שהיו יושבין ומצטערין בין האומות בעולם הזה. וכן אתה מוצא באבות העולם, אין סוף על מה שצטערו על קבורת ארץ ישראל. 'ארץ ארבע מאות שקל כסף' (בראשית כ"ג, ט"ו). בא וראה ארבע מאות קינטירין של כסף נתן בקבורה. וכן יעקב כל זה שסיגל מימיו וכל ממון שהיה לו הכרה, כדי ליתן לפני עשו בקבורתו שלא יכנס עשו בקבורה לתוכה. שנאמר: 'בקברי אשר כריתי לי' (בראשית נ, ה'). וכן אתה מוצא בשעת סילוקו מן העולם משיב ליוסף ואומר לו: 'אל נא תקברני במצרים' (בראשית מ"ה, כ"ט). אפילו ירבעם בן נבט וחביריו חיים הם לימות המשיח. ומי גרם להם להינצל מדינה של גיהנום ולחיות? קבורת ארץ ישראל, שנאמר: 'וכפר אדמתו עמו' (דברים ל"ב, מ"ג)" (פסיקתא רבתי א'). [וסבירא ליה האי פסיקתא רבתי כדורשי רשומות בסנהדרין (דף ק"ד עמוד ב'): 'דורשי רשומות היו אומרים, כולן (ירבעם, אחאב, גחזי ואחיתופל) באין לעולם הבא'.]

מצוה לספר בשבח ארץ ישראל וזה חשוב כתלמוד תורה

איתא בבבא בתרא: „אמר רב יהודה אמר רב, מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת. מאי קא משמע לן? איבעית אימא חשיבותא דארץ ישראל קמ"ל, ואיבעית אימא דאי טעין טענתיה טענה" (קמ"ו, א'). מכאן נראה לי דמצוה לספר בשבח ארץ ישראל וזוה בכלל תלמוד תורה.

צא וראה כמה גדולה חיבת ארץ ישראל שבברכת המזון מקדימין ברית מילה לתלמוד תורה, משום שעל ברית מילה נכרתו י"ג בריתות ועל התורה רק ג' בריתות, וארץ ישראל קודמת לכולן (ברכות מ"ח, עמוד ב'). ורבינו הגאון מוילנה כשנסע לארץ ישראל כתב לאשתו ולמשפחתו: „ואני ת"ל נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל (נוסח אחר: וחמדת השם יתברך, כל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה)“. ובילקוט שמעוני על איכה איתא: „אמר רבי יהושע בן לוי מיום שחרב ירושלים וחרב בית המקדש כביכול אין שמחה לפני הקב"ה עד שיבנה את ירושלים ויחזיר את ישראל לתוכה, שנאמר, 'וגלתי בירושלם וששתי בעמי ולא ישמע עוד קול בכי וקול זעקה' אמר וכן יהי רצון“.

לה (דף צ"א). וכמה תקנות תקנו חז"ל בשביל פרנסת יושבי ארץ ישראל: „תנו רבנן אין מוציאין פירות מארץ ישראל דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות, שמנים וסלתות... תנו רבנן אין משתכרים בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות, שמנים וסלתות...“ (בבא בתרא, צ"א). ואין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל (משנה בבא קמא דף ע"ט, ב').

ישיבת ארץ ישראל היא כל כך יקרה בתורה שאסור אפילו למכור עבד כנעני לחוצה לארץ: „הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין. הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין. נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. הכל מעלין לאתווי מאי? לאתווי עבדים“ (כתובות, דף ק"י עמוד ב'). וכן כותב רבינו הגדול: „המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא בן חורין וכופין את רבו השני לכתוב לו גט שחרור ואבדו הדמים. ומפני מאי קנסו כאן הלוקח לבדו? שאלו לא לקח זה לא יצא העבד לחוצה לארץ. המוכר עבדו בסוריא ואפילו לעכו כמוכר לחוצה לארץ... עבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלוהו לשם. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה, ודין זה בכל זמן, אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עובד כוכבים. עבד שברח מחוצה לארץ לארץ אין מחזירין לו לעבדות ועליו נאמר: 'לא תסגיר עבד אל אדוניו' (דברים כ"ג); ואומר לרבו שיכתוב לו גט שחרור ויכתוב לו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם לא רצה האדון לשחררו מפקיעין בית דין שיעבדו מעליו וילך לו. עבד זה שברח לארץ הרי הוא גר צדק“ (רמב"ם, הלכות עבדים, פרק ח', הלכות ו"א). הכל יודעין כמה גדולה מצות הבאת שלום בין איש לאשתו בתורתנו הקדושה. אפילו שם הגדול שנכתב בקדושה נמחה במים, כדי להביא שלום בין איש לאשתו. ואיזהו אשה כשרה? העושה רצון בעלה. אף על פי כן אם האשה רוצה לעלות לארץ ישראל מחוצה לארץ ובעלה אינו רוצה, כופין אותו לגרשה. וכן כותב רבינו הגדול: „מחוצה לארץ כופין (האשה) לעלות אפילו מנוה היפה לנוה הרעה, ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם מעלין. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע לנוה היפה, ואפילו ממקום שרובו עכו"ם למקום שרובו ישראל. אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה, תצא בלא כתובה. אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה, יוציא ויתן כתובה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים, שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין משם. הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם“ (רמב"ם הלכות אשות, פרק י"ג, הלכות י"ט-כ').